

ПРЕПОРАКИ

Социјалните и економските ефекти од КОВИД-19 врз децата во Северна Македонија Брза анализа и предлози за политиките

1. Да се усвои протокол за обезбедување социјални услуги за време на ограничен физички контакт / движење.

---

2. Да се воспостави Координативно тело за непосреден одговор на социјалната заштита за време на криза, со претставници на МТСП, ЦСР, општини, невладини организации и приватни даватели на социјални услуги.

---

3. При финализирање на новиот Закон за работни односи, (повторно) да се разгледаат опциите за работа од далечина и флексибилни работни аранжмани, кои одговараат на ситуацијата како оваа предизвикана од пандемијата.

---

4. Треба да се размисли за мерка во иднина која ќе ги сноси (делумно) трошоците за платено отсуство на родителот за згрижување деца како последица на пандемијата од Ковид-19; или да се прошири шемата за субвенционирање за компаниите кои ќе го заменат работникот за време на неговото платено отсуство; или физички да се прилагодат предучилишните и училишните установи (од 1-во до 4-то одделение) за повторно отворање во септември дури и ако тогаш здравствените ризици не се сметаат за доволно намалени.

---

5. Да се задржи правото на училиштен оброк за сиромашните деца за време на продолжено затворање на училиштата.

---

6. Да се воведи втор праг за детскиот додаток за деца во домаќинства со три и повеќе деца и да се усогласат сите услови поврзани со поседување недвижен и движен имот и со времетраењето на мерката, со измените / дополнувањата во Законот за социјална заштита од март 2020 година.

Го предлагаме следниот втор праг (интервенција во член 31 од Законот за заштита на децата):

- 1.000 ден. за едно дете од училишна возраст; 1.600 ден. за две деца; 2.000 ден за три или повеќе деца;

- 1.200 ден. за едно дете од предучилишна возраст; 1.900 ден за две деца; 2.400 ден. за три или повеќе деца;

- 1.600 ден. за две деца од предучилишна возраст; 2.000 ден за три или повеќе деца на предучилишна возраст.

Бидејќи ефектот на Ковид-19 е понеповолен за девојчињата, може да се воведи посебна одредба за девојчиња.

7. Да се прилагоди правната рамка и да се усвои стратегија за учење од далечина и настава преку интернет.

8. Да се направат подготовки за употреба на информатичка технологија од дома. Да се направи план за употреба на лаптопи или таблети што децата или наставниот кадар може да ги позајмуваат од училиштата или друга јавна установа и може да ги користат дома за ефикасно да учествуваат во дигиталните часови / часовите на далечина. Да се зајакнат капацитетите на системот за управување со податоци / корисници, особено во рамките на системот ЕМИС.

9. Да се создадат безбедни места во училиштата и предучилишните установи, опремени со потребната технологија за дигитално учење / учење од далечина во рамки на училишните и предучилишните установи.

10. Да се обезбедат можности за професионален развој на наставниците за интеграција на дигиталното учење во редовната настава, како и во исклучителни околности.

11. Да се обезбеди континуирана поддршка на наставниците во спроведување на дигиталното/ учењето од далечина.

---

12. Да се подготви план за помошно учење кога учениците ќе се вратат со физичко присуство во училища.

---

13. Да се преосмислат наставните планови и плановите за учење, кои на наставниците ќе им овозможат поголема флексибилност во спроведувањето.

---

14. Да се воспостави база на податоци за социјално ранливи деца на ниво на училиште.

---

15. Да се подготви план за едукативна помош кога училиштата повторно ќе се отворат на оние кои имаат некаква потреба, како на пример деца за кои постои ризик да го напуштат образованието или деца кои имаат некаква потреба, а кои преминуваат во следната фаза на образование. Да се вклучат локалните служби за заштита на децата и службите за социјална заштита во подготовката на овие планови.

---

16. Справувањето со здравствената и економската криза предизвикани од Ковид-19 мора да се случи истовремено. Владата треба навремено да донесе акциски план и да започне со спроведување мерки за подобрување на здравјето на населението, што се влоши како резултат на затворањето на здравствениот систем.

---

17. Обезбедувањето пристап до рутинска нега за време на пред- и пост-наталниот период и до превентивни и услуги за лечење деца треба да биде приоритет. Министерството за здравство треба да ги координира гинекологите и педијатрите на сите нивоа на здравствениот систем за да се погрижи дека нема одложувања поврзани со овие услуги.

---

18. Потребно е да се спречат одложувања во пристапот до болнички услуги и да се зголеми обезбедувањето висококвалитетна координирана нега од давателите на здравствени услуги. Министерството за здравство треба итно да му овозможи на населението да започне да ги прима сите потребни здравствени услуги во сите здравствени центри, воведувајќи преглед за Ковид-19 пред хоспитализација.

---

19. Мора да се подигне свеста кај родителите дека ризиците од одложен пристап до болничка помош во итни состојби можат да бидат многу повисоки од оние што ги претпоставува Ковид-19. Јавната кампања може да биде ефективна во едукација и подигање на свеста на родителите.

---

20. Треба да се преземат олеснителни активности за поддршка во раното детство и во подоцнежниот развој во областа на менталното здравје на децата како пакет за поддршка на семејствата. Министерството за здравство треба да ги потенцира политиките и активностите во областа на менталното здравје при закрепнувањето по Коивд-19.

---

21. Откако ќе се смири пандемијата, земјата треба да ја засили побарувачката за рутинска здравствена заштита и вакцинирање, како и да ги интензивира превентивните прегледи кај децата, за да ги спречи, што е можно повеќе, ризиците што се создаваат со одложување на редовната здравствена заштита за време на Ковид-19.

USAID
ОД АМЕРИКАНСКИОТ НАРОД

unicef
for every child